

V НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНГРЕС РЕВМАТОЛОГІВ УКРАЇНИ:

СУЧАСНЕ ТА МАЙБУТНЄ ВІТЧИЗНЯНОЇ РЕВМАТОЛОГІЇ

На сьогодні проблема ревматичних захворювань та системних хвороб сполучної тканини надзвичайно актуальна. За даними Національного наукового центру «Інститут кардіології імені академіка М.Д. Стражеска» АМН України в нашій країні нараховується понад 3,5 млн пацієнтів цього профілю, з них більше 2 млн — особи працездатного віку. З кожним роком підвищується поширеність основних ревматичних захворювань — остеоартрозу, метаболічної артропатії, системних захворювань сполучної тканини, остеопорозу — та їх негативних наслідків. Тому боротьба з ними залишається одним із пріоритетів державної політики у галузі охорони здоров'я.

На початку жовтня 2009 р. відбулася визначна подія у вітчизняній ревматології — V Національний конгрес ревматологів України (далі — конгрес), організаторами якого виступили: МОЗ України, АМН України, Національний науковий центр «Інститут кардіології імені академіка М.Д. Стражеска», Інститут травматології та ортопедії, Інститут патології хребта та суглобів ім. М.І. Ситенка, Інститут педіатрії, акушерства та гінекології АМН України, Національна медична академія післядипломної освіти (НМАПО) ім. П.Л. Шупика, Асоціація ревматологів України. Захід проходив 7–9 жовтня у Будинку кіно (Київ). У доповідях провідних вітчизняних та зарубіжних фахівців були представлені передові здобутки світової та української ревматології, що сприятимуть подальшому вдосконаленню терапії ревматичних захворювань в Україні.

На цю подію, непересічну в науковому медичному просторі, з'їхалося чимало гостей з усіх кутків нашої країни. У заході також взяли участь представники країн близького (Росія, Білорусь) та далекого (Німеччина, Чехія, Литва, Австрія, Туреччина) зарубіжжя. Програма включала пленарні та секційні засідання, лекції відомих спеціалістів, семінари, симпозиуми, майстер-класи, стендові доповіді. У рамках цього заходу також проведено конкурс молодих вчених.

Роботу конгресу відкрив **Володимир Коваленко**, доктор медичних наук, професор, член-кореспондент АМН України, президент Асоціації ревматологів України, директор Національного наукового центру «Інститут кардіології імені академіка М.Д. Стражеска» АМН України. Звертаючись до присутніх, він нагадав, що цей

захід проводиться кожні 4 роки і надає можливість фахівцям у галузі ревматології з різних регіонів України ознайомитися з новітніми досягненнями світової та вітчизняної ревматології. Також доповідач зазначив, що серцево-судинні захворювання відіграють важливу роль у розвитку ревматичних захворювань і пов'язані з ними. Тому важливим серед широкого кола фахівців з ревматології є знання сучасних підходів до вирішення проблем, які стосуються серцево-судинної патології.

В. Коваленко висловив подяку МОЗ та АМН України за відповідальне ставлення до розвитку медичної науки в Україні.

Від імені МОЗ України учасників заходу привітав **Василь Лазоришинець**, перший заступник міністра охорони здоров'я. Він підкреслив, що конгрес — визначна наукова подія у галузі охорони здоров'я України. Цей захід став місцем зустрічі фахівців з різних країн світу.

Доповідач зазначив, що для досягнення успіху в боротьбі з ревматичними захворюваннями необхідно сприяти розвитку профілактики захворювань та їх ускладнень на державному рівні. Він також звернув увагу на відсутність в Україні сучасної ефективної системи реабілітації пацієнтів з такими захворюваннями. Створення останньої, за словами В. Лазоришинця, має стати одним із першочергових завдань МОЗ України.

Після привітань учасників конгресу відбулася церемонія вручення нагород фахівцям у галузі ревматології за вагомий внесок у розвиток науки: медаль АМН України Агапіта Печерського отримала Валентина Насонова, професор, академік Російської академії медичних наук (РАМН); медаль імені академіка М.Д. Стражеска «За заслуги в охороні здоров'я» отримали: Микола Сорока, доктор медичних наук, професор, голова Білоруського республіканського наукового медичного об'єднання ревматологів, завідуючий кафедрою внутрішніх хвороб № 2 Білоруського державного медичного університету, Микола Корж, професор, заслужений діяч науки і техніки України, директор Інституту патології хребта та суглобів ім. М.І. Ситенка АМН України, президент Української асоціації ортопедів-травматологів, Людмила Омельченко, професор, заступник директора Інституту педіатрії, акушерства та гінекології АМН України, Олександр Волосовець, доктор медичних наук, професор, головний дитячий кардіоревматолог МОЗ України, заступник директора департаменту кадрової політики, освіти та науки МОЗ України, В'ячеслав Бережний, доктор медичних наук, професор, завідуючий кафедрою педіатрії № 2 НМАПО ім. П.Л. Шупика, Владислав Поворознюк, доктор медичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, президент Української асоціації остеопорозу, президент Української асоціації менопаузи, андропаузи і захворювань кістково-м'язової системи.

За значний внесок у розвиток ревматологічної науки та практики, багаторічну співпрацю з Українською асоціацією ревматологів почесними членами Асоціації ревматологів України було обрано: М. Сороку, В. Насонову, Є. Насонова, професора, академіка РАМН, директора Інституту ревматології РАМН.

Переходячи до виконання наукової програми конгресу, В. Коваленко запропонував увазі слухачів доповідь, у якій висвітив актуальні проблеми фармако-терапії у ревматології. Він зазначив, що в Україні відзначається чітка тенденція до зниження рівня захворюваності на ревматизм у той час, коли кількість пацієнтів із захворюваннями сполучної тканини та кістково-м'язової системи, навпаки, збільшується. Доповідач наголосив на доцільності впровадження генетично детермінованої терапії, яка передбачає індивідуальний підхід у виборі препаратів для кожного хворого. У майбутньому це допоможе уникнути появи побічних реакцій та дозволить лікарю вибирати найефективніший (у кожному конкретному випадку) лікарський засіб.

В. Коваленко нагадав про існування великого арсеналу лікарських засобів для лікування ревматичних захворювань, хвороб сполучної тканини, їх ускладнень. Це саліцилати — нестероїдні протизапальні препарати (НПЗП), глюкокортикостероїди, препарати золота, цитостатики, біологічні та хінолінові препарати, а також для симптоматичної терапії: анальгетики, хондропротектори, ензимопрепарати. Також було зазначено, що біологічні агенти слід ширше застосовувати у лікувальній практиці, оскільки вже доведена їх висока терапевтична ефективність. Вони представлені такими групами лікарських засобів: антагоністи туморнекротичного фактора- α , антагоністи інтерлейкіну-1, anti-CD-20, анти-В-клітинні препарати, які наразі вже проходять процес реєстрації в Україні.

Як зазначив доповідач, лікарю-ревматологу не слід забувати про можливу появу побічної реакції після прийому лікарських засобів, що застосовуються у ревматології. Так, при біологічній терапії можливе загострення туберкульозного процесу, активізація опортуністичних інфекцій; при застосуванні НПЗП виникає ризик утворення чи загострення виразкових захворювань травного тракту; при прийомі хондропротекторів може підвищуватися рівень глюкози в крові, особливо у хворих з метаболічним синдромом, цукровим діабетом, порушеною толерантністю до глюкози. Тому регулярний нагляд за пацієнтами, який включає обстеження різних систем організму, моніторинг загальних та біохімічних показників крові — необхідна умова їх терапії.

Георгій Дзяк, доктор медичних наук, професор, академік АМН України, ректор Дніпропетровської медичної академії МОЗ України, зазначив, що ревматизм — основна причина розвитку набутих вад серця, втрати працездатності та швидкої інвалідизації. Він розповів про феномен молекулярної мімікрії та генетичну схильність до розвитку ревматичної лихоманки. Також доповідач поінформував присутніх про розробку з метою профілактики вакцини до специфічного М-протеїну

β -гемолітичного стрептокока групи А, який є збудником ревматизму.

Далі слово було надано **Сергію Герасименку**, доктору медичних наук, професору, головному лікарю Інституту травматології та ортопедії АМН України. Він представив комплекс заходів щодо ортопедичного лікування ревматоїдного артрити. До нього входять: базисна терапія, пульс-терапія, пункція суглоба з видаленням ексудату та введенням гормонального препарату, застосування лангет, гіпсових пов'язок, ЛФК, електростимуляції для профілактики та лікування суглобових контрактур, коригувальна остеотомія, синовектомія, тотальне ендопротезування суглоба, синовкапсулектомія тощо.

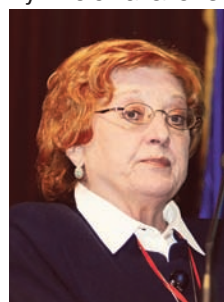

Змістовною була доповідь професора **Карела Павелка** (Чехія) стосовно нових напрямків біологічної терапії в ревматології. Він представив дані щодо більш успішного лікування ревматичної патології на ранніх етапах за допомогою комбінованої терапії біологічними препаратами.

Головна мета всіх лікувальних заходів — досягнення тривалої ремісії з регулярною оцінкою активності ревматичного процесу з використанням для цього спеціальних шкал.

Професор **Агне Баранаускайте** (Литва) представила інформацію щодо особливостей лікування анкілозивного спондилоартрити (хвороби Бехтерева), а також результати досліджень щодо успішного застосування інфліксимабу у пацієнтів ревматичного профілю на пізніх стадіях хвороби з такими ускладненнями, як нічний біль та порушення сну. Також позитивну динаміку після прийому цього препарату відзначено у хворих із супутньою патологією — псоріазом та увеїтом.

Неоніла Шуба, доктор медичних наук, професор кафедри терапії та ревматології НМАПО ім. П.Л. Шупика, віцепрезидент Асоціації ревматологів України, розповіла про особливості проведення хондропротекторної терапії у пацієнтів з остеоартрозом, зокрема за допомогою такого препарату, як хондроїтину сульфат. Основні ефекти цього лікарського засобу: зупинка деструкції та подальше відновлення хрящової тканини. Доповідач коротко нагадала про механізм запального процесу (основної ланки в патогенезі ревматичних захворювань), роль цитокінів (інтерлейкінів-17, -18), простагландинів, субстанції Р, оксиду азоту, суперактивних вільних радикалів кисню як медіаторів запалення. Також вона зазначила, що при цих хворобах відзначається зниження рівня факторів росту — цитокінів з анаболічним ефектом, внаслідок чого уповільнюється синтез матриксу (складової мітохондрій клітини), активується апоптоз хондроцитів (руй-

нування їх ядер) і розвивається остеоартроз. На думку Н. Шуби, не менш важливу роль у запуску процесів запалення відіграє відносно нещодавно відкритий нуклеарний фактор κВ — тригер і пролонгатор реакцій запалення. Він контролює експресію генів запалення, імунну відповідь та апоптоз (розпад) клітин хрящової тканини. Доповідач також зазначила, що хондроїтину сульфат ефективний при наявності супутньої патології, і не лише остеоартрозу. Так, застосування цього препарату дає позитивні результати при лікуванні не лише основної ревматичної патології (шляхом пригнічення всіх запальних процесів, залежних від нуклеарного фактора κВ), а й сприяє уповільненню прогресування супутньої патології: атеросклерозу (в експерименті), остеопорозу, псоріазу, зменшує запалення в гепатоцитах, зумовлює нейропротекторну дію при хворобі Альцгеймера, постінсультному стані.

Професор **Людмила Алексєєва** (Росія) також розповіла про позитивний ефект після прийому хворими ревматичного профілю хондроїтину сульфату, препаратів гіалуронової кислоти, інгібіторів інтерлейкіну-1 та металопротеаз. Так, хондроїтину сульфат сповільнює деструкцію хрящової тканини, а також призначається при лікуванні станів незавершеного остеогенезу.

Микола Сорока продовжив наводити аргументи на користь ефективності хондроїтину сульфату у хворих зазначеного профілю: він зменшує потребу у НПЗП; ефект після його відміни залишається протягом 3–4 міс, а співвідношення ризик/користь значно перевищує таке при застосуванні НПЗП. Основний гарант сповільнення прогресування ревматичного процесу — початок прийому хондроїтину сульфату на ранніх стадіях захворювання.

Далі В. Коваленко назвав основні компоненти лікування супутнього остеопорозу при ревматичних захворюваннях. До обов'язкового призначення протиревматичних препаратів необхідно додавати імунобіологічну терапію, бісфосфонати, стронцію ранелат, що має антирезорбтивну дію та прискорює регенерацію кісткової тканини.

У ході обговорення визначені найбільш актуальні завдання, виконання яких має стати головним пунктом у стратегічному плані ревматологічної служби. Піднімалися питання щодо створення усталеної і більш прогресивної державної програми щодо вдосконалення діагностики та лікування ревматичних хвороб. Декларувалося, що особлива увага має бути зосереджена на лікуванні ангіни та стрептококового фарингіту, підвищенні толерантності до всіх інфекцій у дітей, адже ревматизм, який досі залишається актуальним для України, перш за все становить загрозу саме для дітей. Ще раз спеціалісти наголосили на необхідності створення ефективної системи реабілітації пацієнтів із ревматичною патологією та повернення до їх звичного

способу життя. Учасники конгресу виявилися однастайними щодо того, що цим пацієнтам слід частіше призначати санаторно-курортне лікування.

Основні науково-практичні напрямки конгресу:

- ревматичні захворювання суглобів (ревматоїдний артрит, серонегативний спондилоартрит, метаболічна артропатія);
- хвороби сполучної тканини та системний васкуліт;
- остеопороз;
- сучасні можливості та проблеми ранньої діагностики у ревматології;
- актуальні напрямки фармакотерапії ревматичних хвороб: ефективність та безпека;
- дитяча ревматологія;
- профілактика та реабілітація у ревматології;
- ревмоортопедія;
- експериментальна ревматологія та фундаментальні дослідження;
- ревматичні хвороби та супутня патологія внутрішніх органів.

Можна із впевненістю сказати, що V Національний конгрес ревматологів України став новою яскравою сторінкою у вирішенні проблеми захворюваності на ревматичну патологію, запропонував ефективні та дієві варіанти реалізації поставлених завдань і втілення стратегічних планів у практичну медицину. Робота конгресу охопила найважливіші напрямки ревматології, а виступи провідних ревматологів, як вітчизняних, так і зарубіжних, сприятимуть подальшому розвитку ревматології, а також удосконаленню надання спеціалізованої допомоги хворим цього профілю.

Під час конгресу відбулася прес-конференція за участю провідних українських та білоруських фахівців у галузі ревматології: М. Сороки, В. Коваленка, Н. Шуби, Г. Дзяка та О. Борткевича, доктора медичних наук, професора, наукового співробітника Національного наукового центру «Інститут кардіології імені академіка М.Д. Стражеска» АМН України.

Увага учасників заходу була прикута до вирішення питань профілактики ревматичних захворювань, необхідності зміни способу життя та впливу на фактори ризику цих недуг. Дуже важливою залишається санітарно-просвітницька робота серед населення (особливо дітей). Спеціалісти порадили сповідувати принципи превентивного підходу та встановлення діагнозу на ранніх стадіях розвитку патології. Вони підкреслили перспективність імунобіологічної терапії, а також з'ясування генетичної толерантності до вищезазначених препаратів. Таким чином буде реалізовано індивідуалізований підбір лікарських засобів для кожного пацієнта. Отже, дасть змогу в найкоротший період досягти стійкої ремісії — основного показника успішного лікування ревматичних захворювань.

Під час конгресу в фойє Будинку кіно працювала експозиція новітніх досягнень у ревматології українських та зарубіжних фармацевтичних компаній — виробників лікарських засобів та виробів медичного призначення.

**Марина Малєй, Олена Приходько,
фото Любові Столяр**